

Bedrijventerreinenmonitor 2017

uitgifte en aanbod bedrijventerreinen

Colofon

Datum/versie: 31 maart 2017
Documentnaam: Bedrijventerreinenmonitor 2017
Opgesteld door: Regiobureau Regio Groningen-Assen
Status: Besluitvorming in PO Economie op 13 april 2017
Contactpersonen: Erwin Vening en Hero Havenga de Poel

Telefoon: 050 316 4289 (secretariaat)
E-mail: info@regiogroningenassen.nl
Website: www.regiogroningenassen.nl

Inhoudsopgave

1.	INLEIDING	4
2.	BESCHOUWING 2016	5
3.	UITGIFTE KAVELS OP NIEUWE BEDRIJVENTERREINEN	7
4.	PLANCAPACITEIT 2017 BEDRIJVENTERREINEN.....	8
5.	NVM BEDRIJFSRUIMTEMARKT	9
6.	NVM KANTORENMARKT	10
7.	ECONOMISCHE INDICATOREN.....	11

1. Inleiding

Jaarlijks stellen de deelnemers aan de Regio Groningen-Assen een bedrijventerreinen-monitor op. De monitor heeft meerdere doelen. Ten eerste wordt de ontwikkeling in verkoop en verhuur van het afgelopen jaar geschetst. Ook is de monitor input voor de regionale planningslijst bedrijventerreinen. Monitoren is geen doel op zich, maar een instrument om ontwikkelen en beleid te volgen, conclusies te trekken en vergezichten te kunnen schetsen. Snelle en correcte gegevens zijn hierbij van groot belang. Doordat alle regio-gemeenten in de eerste week van januari de cijfers aanleveren, kan de monitor zeer snel worden opgemaakt. Dit in tegenstelling tot de IBIS cijfers die pas in aan het eind van het jaar bekend worden.

Het aanbod van nieuwe kavels op bedrijventerreinen is grotendeels in handen van de overheid. Om een compleet beeld van de bedrijfsomroerendgoedmarkt te krijgen, worden ook gegevens over het aanbod van bestaande panden en hun ruimtebeslag in beeld gebracht. Deze informatie is afkomstig van de NVM. Hierbij is uniek dat het NVM sinds een aantal jaar ook gegevens beschikbaar heeft over transacties vanaf 0 m². Dit sluit beter aan bij de twee koppigheid van onze regionale economie: relatieve ondervertegenwoordiging van middenbedrijven.

Om de uitgifte van bedrijventerreinen in een breder sociaal economisch perspectief te plaatsen, is voor het eerst ook een selectie van economische indicatoren in deze monitor opgenomen. Deze zijn afkomstig van het CBS.

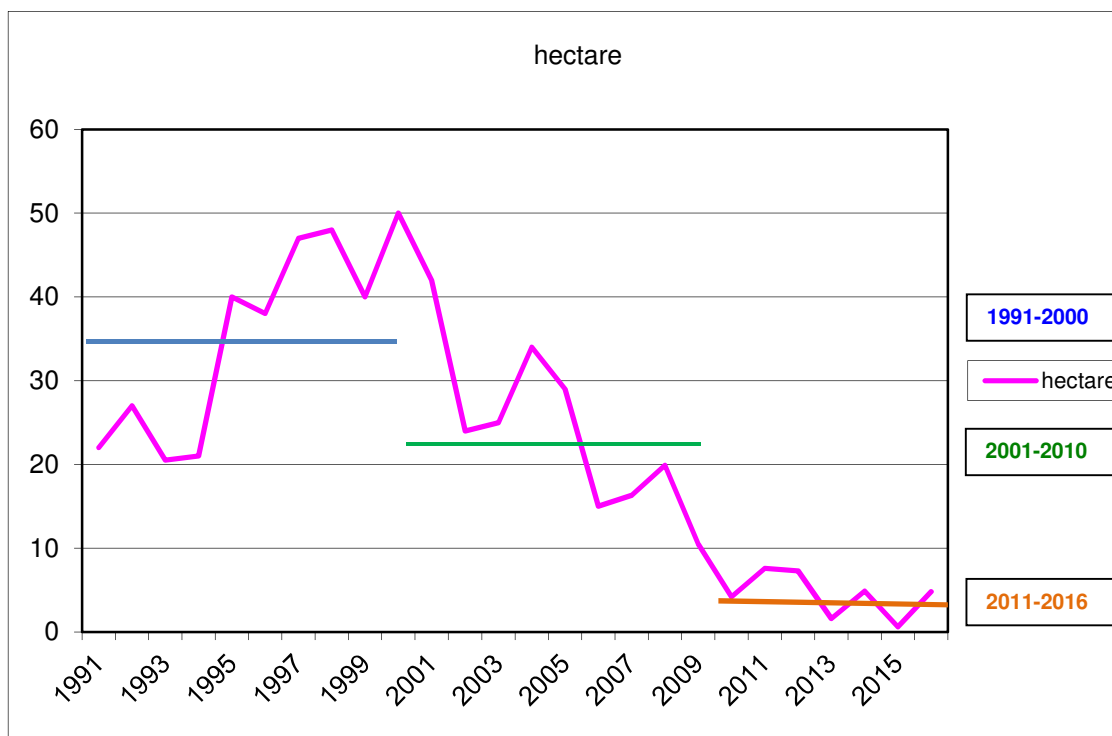
Eind 2012 is het regionale instemmingsmodel ondertekend, met daarbij de planningslijst 2012 bedrijventerreinen. Deze lijst is het uitgangspunt bij het opstellen van de bedrijventerreinenmonitor en de planningslijst 2017 bedrijventerreinen.

Meer informatie over Regio Groningen-Assen, zie www.regiogroningenassen.nl .
--

2. Beschouwing 2016

Uitgifte kavels op nieuwe bedrijventerreinen

1. In 2016 is de uitgifte van kavels bedrijventerreinen in Regio Groningen-Assen weer enigszins op gang gekomen met een totale uitgifte van 4,8 ha (zie p.6). In vergelijking met het voorgaande jaar een stijging van ruim 4 ha. In totaal zijn 10 kavels verkocht verspreid over vijf gemeenten. Grootste transactie was de verkoop van 1,5 ha op Businesspark Ter Borch aan Van der Valk. Ook heeft Tennet voor het realiseren van een verdeelstation 6,1 ha aangekocht op Westpoort fase 2. Deze transactie is niet als verkooptransactie meegenomen in de uitgiftecijfers omdat het geen bedrijfsuitgifte betreft maar een alternatieve invulling.
2. De uitgifte blijft - voor het 5^e jaar oprij - achter bij het door STEC berekende TM-scenario voor bedrijventerreinen van 12 ha per jaar (voor de periode 2011-2030). Het 5-jaarsgemiddelde van de uitgifte ligt 65% onder dit TM-scenario, namelijk op 3,8 ha. Derhalve blijft de uitgifte ook achter bij de 10 jaarsgemiddelden over 1991-2000 en 2001-2010 (zie afbeelding 1). In zes jaar tijd blijft in totaal de uitgifte 45 ha achter, bij het door STEC berekende TM-scenario. Dat betekent dat met een jaarlijkse uitgifte van respectievelijk 5 ha tot 12 ha er voor 17 tot 40 jaar aan voorraad is aan kavels bestaande bedrijventerreinen.

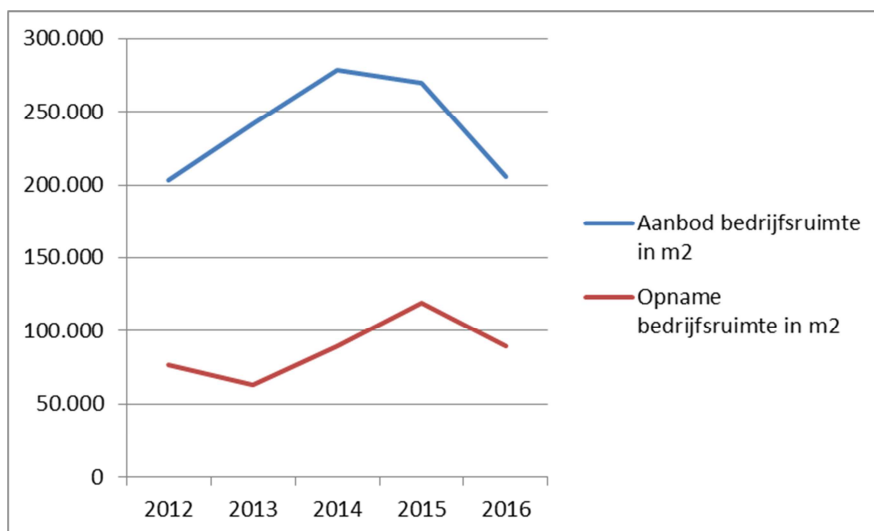
Afbeelding 1: Uitgifte bedrijventerreinen Regio Groningen-Assen 1991-2016

3. De door STEC berekende TM-scenario voor niet-bedrijventerreinen van 7,25 ha per jaar (voor de periode 2011-2030) is niet in deze monitor betrokken.
4. In de afgelopen 5 jaren was 60% van de transacties van nieuwe terreinen in het stedelijke gebied (Groningen en Assen).
5. In 2012 is afgesproken over de plancapaciteit van circa 600 ha aan bedrijventerreinen: circa 1/3 wordt geschraapt; 1/3 wordt pas ontwikkeld bij daadwerkelijke vraag; 1/3 blijft overeind. In samenhang hiermee is een regionaal instemmingsmodel en planningslijst bedrijventerreinen opgesteld. De planningslijst wordt jaarlijks geactualiseerd.

- Alleen de uitgiftecijfers van de gemeenten met beschikbare kavels zijn in deze bedrijventerreinenmonitor geanalyseerd. De gemeenten Zuidhorn, Winsum, Slochteren (exclusief Rengers) en Ten Boer zijn niet mee genomen omdat daar geen of alleen nog maar kleine restkavels uitgeefbaar zijn.

Transacties op bestaande bedrijventerreinen

- Uit de analyse van de NVM-cijfers blijkt dat het totale aanbod sinds de vorige monitor met ruim 30% gedaald is. In 2016 stonden er in de regio 205 bedrijfspanden (monitor 2015: 260) te koop/huur. Dit is een equivalent van circa 60 ha. Twee derde hiervan ligt in de steden Groningen (21 ha) en Assen (21 ha).
- Verder blijkt dat in 2016 een equivalent van circa 24 ha aan bestaande bedrijfsruimtemarkt is verhuurd/verkocht. Dit is een daling van 25% t.o.v. 2015 [waarbij opgemerkt dat 2015 een grote piek in de opname kende], maar met een gelijkblijvend opnamepercentage door minder aanbod. Er waren afgelopen jaar 125 transacties (waarvan totaal 60% in de steden Groningen en Assen), t.o.v. 110 in 2015 en 100 in 2014.
- Uit de analyse van de NVM cijfers blijkt dat 2/3 deel van het aanbod op de bestaande bedrijventerreinenmarkt binnen 2 jaren is verhuurd/verkocht.
- Het aanbod (in m²) komt voor bijna 75% voor rekening van de grote objecten (> 1.000 m²). Gemeten in aantallen objecten is dit 30% van markt. Een beperkt aantal grote objecten drukt een grote stempel op het aanbod.
- De opnamecapaciteit op de kantorenmarkt laat vanaf 2008 een dalende lijn zien, van 41.000m² naar 11.500m², oftewel van 33% van het aanbod naar bijna 8%. In 2016 zijn 25 nieuwe huurcontracten getekend, waarvan 17 in de stad Groningen.
- Tegelijk laat ook het aanbod de afgelopen twee jaar en daling zien (na de forse stijging in de jaren daarvoor). Het aanbod is momenteel circa 155.000 m². Voor het eerst sinds jaren ligt het aanbod in de stad Groningen net onder de 100.000m². Circa 85% van het aanbod (in m²) is in de kernen Assen en Groningen.
- De NVM cijfers zijn exclusief ontwikkelingen als de The Big Building, welke niet via een NVM makelaar zijn gerealiseerd. In 2016 zijn circa 80 objecten bij de NVM geregistreerd.

Afbeelding 2: Aanbod versus opname >0m², bedrijfsruimte.

3. Uitgifte kavels op nieuwe bedrijventerreinen

Bron: Gemeenten Regio Groningen-Assen

Gemeente	Bedrijventerrein	2008	2009	2010	2011 ¹	2012	2013	2014	2015	2016
Groningen	Eemspoort	0	0	0	0,5	0,8	0	0,2	0,2	0
	Westpoort 1 ^e fase	4,0	0	0	0,2	0,6	0	0	0	0
	Zernike Campus	0,1	0	0,2	0	0	0	3,9	0	0
	Ruskenveen	0	0	0,4	0	0	0	0	0	0,2
	Overig Groningen	0	0	0	0	0,1	0	0	0	0,6
	subtotaal	4,1	0	0,6	0,7	1,5	0	4,1	0,2	0,8
Haren	Nesciopark	0	0	0	0	0	0	0	0	0,1
	subtotaal	0	0	0	0	0	0	0	0	0,1
Hoogezand-Sappemeer	Rengers	0,4	0	0,3	0	1,6	0	0	0,1	0
	Schiereiland Foxhol	0	0,1	0	0	0	0	0	0	0,1
	subtotaal	0,4	0,1	0,3	0	1,6	0	0	0,1	0,1
Leek	Leeksterveld fase 1	3,0	3,3	1,1	0,9	0,6	0	0	0	0,9
	subtotaal	3,0	3,3	1,1	0,9	0,6	0	0	0	0,9
Assen	Messchenveld	6,1	1,1	1,3	1,1	1,1	0,4	0	0,1	0,1
	Peelerpark	1	0,2	0,1	0,5	0	0	0,7	0	0
	Huize Nassau	0	0,2	0	0	0	0	0	0	0
	Groenedijk					0,5	0,7	0	0	0
	Schepersmaat	1,5	3	0	1,4	0	0	0	0	0,3
	overig Assen						0,3	0	0	0
	subtotaal	8,6	4,5	1,4	3,0	1,6	1,4	0,7	0,1	0,4
Noordenveld	Haarveld	0	0	0	0,1	0	0	0,1	0	0
	Westerd, 2 ^e fase	n.v.t.	n.v.t.	0,2	0,2	0	0,1	0	0,1	0,3
	Westeres	0	0	0	0	0,4	0	0	0	0
	Vrijtijdsboulevard	0	1,9	0	0	0	0	0	0	0
	subtotaal	0	1,9	0,2	0,3	0,4	0,1	0,1	0,1	0,3
Tynaarlo	Vriezerburg	3,8	0,7	0,6	1,2	0,8	0,1	0	0,1	0,4
	Businesspark Ter Borch	-	-	-	-	-	-	-	-	1,5
	Bedrijventerrein GAE	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.	n.n.b.
	subtotaal	3,8	0,7	0,6	1,2	0,8	0,1	0	0,1	1,9
Bedum	Boterdiep, 2 ^e fase				1,5	0,8	0	0	0	0,3
	subtotaal				1,5	0,8	0	0	0	0,3
Totaal RGA		19,9	10,5	4,2	7,6	7,3	1,6	4,9	0,6	4,8
Gemiddelde 5-jaars uitgifte					12,0	9,9	6,0	4,9	4,4	3,8

Tabel 1: **Uitgifte** gemeenten Regio Groningen-Assen, 2008-2016 (netto ha.)

[1] vanaf 2011 wordt ook de gemeente Bedum in de bedrijventerreinenmonitor betrokken. Andere gemeenten niet, omdat daar geen of alleen nog maar kleine restkavels uitgeefbaar zijn.

4. Plancapaciteit 2017 bedrijventerreinen

In december 2012 heeft de Stuurgroep Regio Groningen-Assen het regionale instemmingsmodel Wonen en Bedrijventerreinen ondertekend. De afspraken zijn geïnitieerd en opgesteld door de Portefeuillehoudersoverleggen voor Wonen en Economie, en bekrachtigd door de Stuurgroep Regio Groningen-Assen. Met deze afspraken worden de regionale kwaliteitsdoelstellingen gerealiseerd en balans aangebracht in het aanbod van locaties voor wonen en bedrijventerreinen. Uitgangspunt bij het regionale instemmingsmodel is de regionale planning vastgelegd in planningslijsten voor Wonen en Bedrijventerreinen. Waarmee de stuurgroep in oktober 2012 voor de eerste keer heeft ingestemd.

Bijstelling en het jaarlijks updaten van de regionale planningslijsten vindt plaats door instemming in het portefeuillehoudersoverleg. Bij het ontbreken van unanimiteit in het PO wordt de planningslijst voorgelegd aan de stuurgroep Regio Groningen Assen. Voor een overzicht van de Plancapaciteit 2017 Bedrijventerreinen wordt verwezen naar separaat bijgevoegde A3.

Er zijn geen verzoeken ingediend om de planningslijst 2017 aan te passen, los van de gebruikelijke aanpassingen door de verkoop van kavels op bedrijventerreinen.

5. NVM bedrijfsruimtemarkt

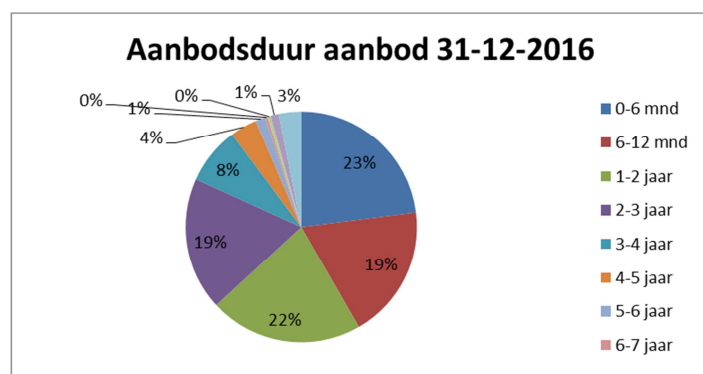
Bron: NVM, deels bewerkt

	2012	2013	2014	2015	2016
Aanbod, >0 m2	202.967	241.796	274.673	269.302	205.502
Opname, >0 m2	76.539	63.426	89.179	119.361	89.473
Opname	38%	26%	32%	44%	44%

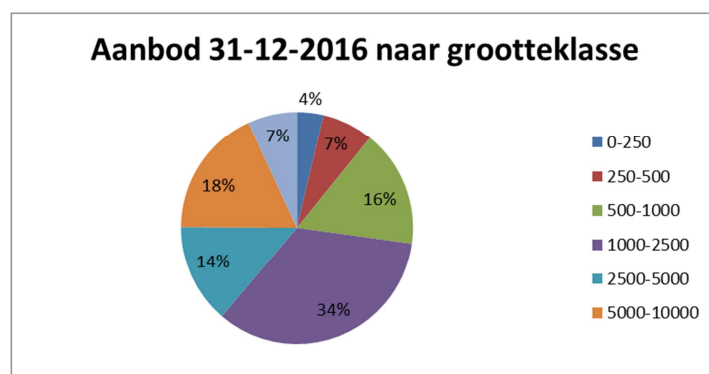
Tabel 2: Aanbod en opname bedrijfsruimtemarkt RGA

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Aanbod, >750 m2	155.055	158.775	163.090	157.650	157.122	200.623	226.005	221.741	141.560
Opname, >750 m2	56.580	38.408	30.451	64.265	58.206	44.760	69.692	93.954	66.589
Opname	36%	24%	19%	41%	37%	22%	31%	42%	47%

Tabel 3: Aanbod en opname bedrijfsruimtemarkt RGA

Afbeelding 3: Aanbod bedrijfsruimtemarkt (duur) RGA

Afbeelding 4: Aanbod bedrijfsruimtemarkt (grootteklasse) RGA

	aanbod 2016		aanbod 2015		transacties 2016		transacties 2015
Groningen	21,0 ha	↓	26,0 ha		10,5 ha	↓	18,0 ha
Assen	21,0 ha	↓	22,5 ha		2,5 ha	↓	3,5 ha
Hoogezand- Sappemeer (incl Rengers)	5,0 ha	↓	11,0 ha		2,5 ha	↑	1,0 ha
Leek	6,5 ha	↔	6,5 ha		4,0 ha	↑	1,0 ha
Noordenveld	3,5 ha	↔	3,5 ha		1,5 ha	↓	2,0 ha
Tynaarlo	1,0 ha	↓	2,5 ha		0 ha	↓	1,0 ha
Haren	0 ha	↓	1,0 ha		1,0 ha	↑	0 ha
Winsum	0,5 ha	↓	1,0 ha		0 ha	↓	2,5 ha
Zuidhorn	1,0 ha	↓	4,0 ha		2,5 ha	↑	1,0 ha
Ten Boer	0,0 ha	↓	0,5 ha		0 ha	↔	0 ha
Bedum	0,0 ha	↓	0,5 ha		0 ha	↔	0 ha
Slochteren	1,0 ha	↑	0,5 ha		0 ha	↔	0 ha
Totaal	60,5 ha		79,5 ha		24,5 ha		30,0 ha

Tabel 4: Aanbod en transacties bestaande bedrijfsruimtemarkt omgerekend naar equivalent in hectares RGA

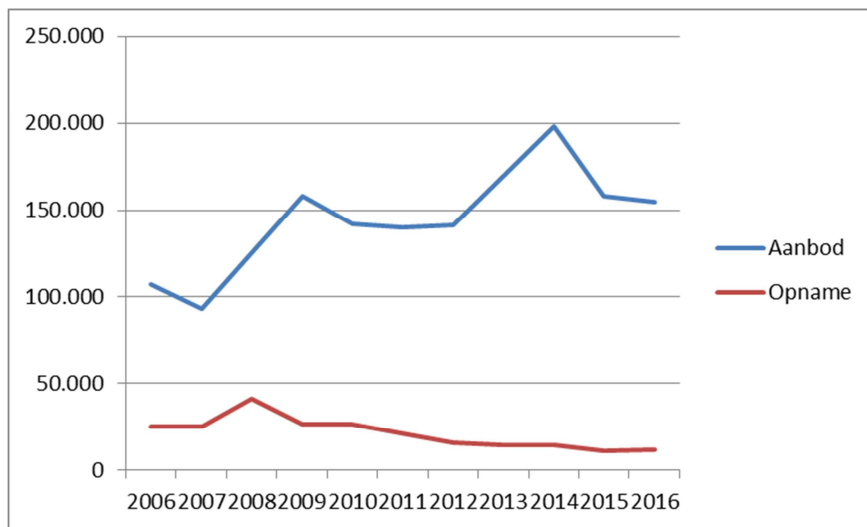

6. NVM Kantorenmarkt

Bron: NVM, deels bewerkt

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Aanbod, >500 m ²	141.705	140.165	141.595	169.665	197.985	157.902	154.433
Opname, >500 m ²	26.635	20.915	16.005	14.655	14.375	11.155	11.661
Opname	19%	15%	11%	9%	7%	7%	8%

Tabel 5: Aanbod en opname kantorenmarkt RGA

Afbeelding 5: Aanbod versus opname >0m²

7. Economische indicatoren

Bron: CBS Statline, deels bewerkt

Hieronder is een overzicht weergegeven van een aantal sociaal-economische indicatoren die de ontwikkeling van de Regio Groningen-Assen weergeven. Het doel is om de ontwikkeling op de bedrijventerreinen in economisch perspectief te kunnen plaatsen. Uit de tabellen (zie volgende pagina) kunnen een aantal feiten en opvallende ontwikkelingen worden benoemd:

1. Regio Groningen-Assen telt eind 2016 bijna 475.000 inwoners en laat daarmee afgelopen jaren een forse groei zien. Deze groei (t.o.v. 2011) ligt ook een stuk hoger dan de bevolkingsgroei in Noord-Nederland (afgelopen jaren nagenoeg gelijk gebleven) en zelfs nog iets hoger dan de groei op Nederlandse schaal. Binnen de regio zien we dat met name de stad Groningen fors groeit (o.a. instroom van studenten en kenniswerkers) maar ook de meeste andere gemeente in de regio kennen een groei (deels ook te verklaren door instroom van vluchtelingen). Het noord-oostelijke deel van de regio laat een kleinere groei of lichte daling van de bevolking zien.
2. De Regio huisvest bijna 35.000 bedrijfsvestigingen en telt 227.500 banen (per 1 december 2015). Het aantal bedrijfsvestigingen groeit fors afgelopen jaren wat wellicht voor een groot deel te verklaren valt uit de opkomst van zzp-ers. Het aantal banen is afgelopen periode afgenomen als gevolg van de economische crisis. Binnen de Regio zien we hierin overigens wel grote verschillen tussen de verschillende gemeenten. Winsum, Hoogezand-Sappemeer en Tynaarlo kennen een behoorlijke daling terwijl Groningen, Assen en Noordenveld afgelopen periode weer licht gegroeid zijn. Ten opzichte van Noord-Nederland en Nederland laat onze regio een grotere groei in het aantal bedrijven zien. De daling van het aantal banen is vergelijkbaar met de rest van Nederland (en iets lager dan van Noord-Nederland).
3. Het grootste deel van de bedrijvigheid in de Regio is te vinden in de sectoren handel en zakelijke dienstverlening. In nagenoeg alle sectoren is sprake van een groei van het aantal bedrijven. Grootste groei doet zich voor in de energievoorziening, informatie en communicatie, zakelijke dienstverlening en cultuur, sport en recreatie. De onroerend goed sector is de enige sector met een kleine afname in het aantal bedrijven.
Ten aanzien van de werkgelegenheid in de Regio is te zien dat ruim 85% van de banen te vinden is in de dienstverlening (commercieel en niet-commercieel). Deze concentratie is bovendien ook groeiende gezien de afname in het aantal banen voor de andere sectoren (landbouw, industrie en bouw).
4. Ruim 51.000 mensen in de Regio ontvangen een uitkering (1 januari 2016), waarvan de helft in de stad Groningen woont. Ten opzichte van 2011 (44.700) is dit aantal fors gestegen. Relatief gezien is de stijging in Groningen het sterkst en opvallend genoeg in Hoogezand-Sappemeer en Winsum het laagst. Voor Hoogezand kan dit (deels) verklaard worden uit relatief minder snelle stijging van het aantal mensen in de bijstand. Voor Winsum betreft dit een grotere daling (ook absoluut gezien) in het aantal arbeidsongeschikten. Voor deze laatste categorie geldt dat in de hele regio een (kleine) daling is te zien en alleen in de stad Groningen een stijging. De ontwikkeling v.w.b. de uitkeringscijfers ten opzichte van de rest van het noorden en van Nederland is nagenoeg gelijk.

	Oppervlakte (km ²)	Inwoners	Bevolkingsdichtheid	Bedrijfsvestigingen	Banen	Uitkeringen
Assen	83,45	67.520	819	4.150	38.700	7.930
Bedum	44,96	10.469	234	695	2.800	1.030
Ten Boer	45,73	7.287	162	555	1.200	490
Groningen (gemeente)	83,78	201.860	2.549	15.335	133.000	25.020
Haren	50,73	19.569	420	1.605	5.900	1.220
Hoogezand-Sappemeer	72,99	34.283	514	1.890	11.600	4.880
Leek	64,28	19.638	309	1.655	8.300	1.990
Noordenveld	205,29	32.278	155	2.540	8.400	2.520
Slochteren	158,87	15.767	104	1.330	3.300	1.330
Tynaarlo	147,7	33.256	229	2.560	8.700	2.630
Winsum	102,53	13.614	135	1.030	1.900	1.120
Zuidhorn	128,37	18.839	150	1.440	3.700	1.330
Totaal	1188,68	474.380	5.780	34.785	227.500	51.490

Tabel 6: Kerncijfers Regio Groningen-Assen [cijfers per 1 januari 2016, voor inwoners 1 november 2016 en banen december 2015]

	2007	2011	2016	2011-2016
Assen	64.391	67.177	67.520	101
Bedum	10.601	10.495	10.469	100
Ten Boer	7.246	7.454	7.287	98
Groningen (gemeente)	181.613	189.991	201.860	106
Haren	18.809	18.515	19.569	106
Hoogezand-Sappemeer	34.392	34.814	34.283	98
Leek	19.190	19.333	19.638	102
Noordenveld	31.439	30.794	32.278	105
Slochteren	15.186	15.546	15.767	101
Tynaarlo	31.731	32.450	33.256	102
Winsum	14.003	14.054	13.614	97
Zuidhorn	18.465	18.631	18.839	101
Totaal RGA	447.066	459.254	474.380	103
Noord-NL	1.702.020	1.717.729	1.718.390	100
Nederland	16.357.992	16.655.799	16.979.120	102

Tabel 7: Ontwikkeling inwoners Regio Groningen-Assen (cijfers per 1 januari, voor 2016 per 1 november)

	2007	2011	2016	2011-2016
Assen	2.915	3.575	4.150	116
Bedum	490	585	695	119
Ten Boer	385	495	555	112
Groningen (gemeente)	9.815	12.950	15.335	118
Haren	1.055	1.340	1.605	120
Hoogezand-Sappemeer	1.395	1.690	1.890	112
Leek	1.105	1.420	1.655	117
Noordenveld	1.845	2.220	2.540	114
Slochteren	915	1.185	1.330	112
Tynaarlo	1.775	2.175	2.560	118
Winsum	715	920	1.030	112
Zuidhorn	1.020	1.265	1.440	114
Totaal RGA	23.430	29.820	34.785	117
Noord-NL	96.790	119.290	134.525	113
Nederland	1.005.080	1.275.975	1.470.645	115

Tabel 8: Ontwikkeling aantal bedrijven (cijfers per 1 januari)

	2007	2011	2015	2011-2015
Assen	38.810	38.650	38.700	100
Bedum	3.200	2.920	2.800	96
Ten Boer	740	1.340	1.200	90
Groningen (gemeente)	131.710	131.330	133.000	101
Haren	7.310	6.050	5.900	98
Hoogezand-Sappemeer	13.610	13.120	11.600	88
Leek	8.790	8.910	8.300	93
Noordenveld	9.110	8.330	8.400	101
Slochteren	3.150	3.320	3.300	99
Tynaarlo	10.170	9.890	8.700	88
Winsum	2.590	2.480	1.900	77
Zuidhorn	4.030	3.860	3.700	96
Totaal RGA	233.220	230.200	227.500	99
Noord-NL	700.300	703.450	684.400	97
Nederland	7.891.900	7.937.710	7.847.000	99

Tabel 9: Ontwikkeling werkgelegenheid/ aantal werknemers [cijfers per 1 januari, voor 2015 per 1 december]

	Totaal uitkeringen				Werkeloosheid			
	2007	2011	2015	2011-2015	2007	2011	2015	2011-2015
Assen	6.480	7.010	7.930	113	1.080	1.150	1.880	163
Bedum	830	930	1.030	111	150	170	260	153
Ten Boer	380	420	490	117	110	130	180	138
Groningen (gemeente)	20.410	21.080	25.020	119	3.080	3.280	4.750	145
Haren	1.040	1.040	1.220	117	230	200	350	175
Hoogezand-Sappemeer	4.410	4.500	4.880	108	760	750	1.070	143
Leek	1.650	1.720	1.990	116	330	400	560	140
Noordenveld	2.250	2.270	2.520	111	520	570	740	130
Slochteren	1.240	1.200	1.330	111	270	250	420	168
Tynaarlo	2.230	2.320	2.630	113	440	470	810	172
Winsum	1.000	1.040	1.120	108	210	220	300	136
Zuidhorn	1.100	1.170	1.330	114	280	290	460	159
Totaal RGA	43.020	44.700	51.490	115	7.460	7.880	11.780	149
Noord-NL	158.370	163.130	186.910	115	31.100	34.030	48.890	144
Nederland	1.386.530	1.435.010	1.678.030	117	231.640	271.010	426.210	157

Tabel 10: Ontwikkeling uitkeringen en werkloosheid [cijfers per 1 januari]

	Bijstand en bijstandsgelateerd				Arbeidsongeschiktheid			
	2007	2011	2015	2011-2015	2007	2011	2015	2011-2015
Assen	1.850	2.120	2.510	118	3.750	3.850	3.720	97
Bedum	110	140	200	143	590	630	590	94
Ten Boer	50	70	110	157	230	220	210	95
Groningen (gemeente)	10.110	9.940	12.120	122	7.800	8.200	8.580	105
Haren	190	230	310	135	650	620	580	94
Hoogezand-Sappemeer	1.280	1.380	1.530	111	2.490	2.430	2.400	99
Leek	330	360	510	142	1.050	990	970	98
Noordenveld	430	490	670	137	1.380	1.250	1.140	91
Slochteren	240	240	290	121	780	730	650	89
Tynaarlo	400	490	600	122	1.460	1.400	1.270	91
Winsum	250	270	340	126	570	570	510	89
Zuidhorn	180	220	280	127	670	660	620	94
Totaal RGA	15.420	15.950	19.470	122	21.420	21.550	21.240	99
Noord-NL	44.080	46.870	60.950	130	88.280	84.980	80.690	95
Nederland	384.090	398.200	502.420	126	825.150	798.960	778.650	97

Tabel 11: Ontwikkeling bijstand en arbeidsongeschiktheid [cijfers per 1 januari]

	2007	2011	2016	2011-2016
A Landbouw, bosbouw en visserij	1.290	1.370	1.495	109
B Delfstoffenwinning	5	15	15	100
C Industrie	1.175	1.365	1.440	105
D Energievoorziening	10	10	15	150
E Waterbedrijven en afvalbeheer	50	45	50	111
F Bouwnijverheid	1.985	2.500	2.735	109
G Handel	5.440	5.975	6.290	105
H Vervoer en opslag	620	715	775	108
I Horeca	1.235	1.315	1.435	109
J Informatie en communicatie	1.300	2.040	2.655	130
K Financiële dienstverlening	1.520	2.215	2.430	110
L Verhuur en handel van onroerend goed	590	655	625	95
M Specialistische zakelijke diensten	4.040	6.020	7.990	133
N Verhuur en overige zakelijke diensten	1.005	1.305	1.565	120
R Cultuur, sport en recreatie	1.530	2.315	2.975	129
S Overige dienstverlening	1.635	1.960	2.295	117
Totaal	23.430	29.820	34.785	117

Tabel 12: Bedrijven per sector [cijfers per 1 januari]

	2008	2011	2014	2008-2014
A Landbouw, bosbouw en visserij	770	990	770	78
B-F Nijverheid en energie	32.640	29.910	15.490	52
G-N Commerciële dienstverlening	102.500	97.690	97.980	100
O-U Niet-commerciële dienstverlening	97.200	101.580	94.750	93
Totaal	233.220	230.200	223.230	97

Tabel 13: Werkgelegenheid per sector [cijfers per 1 januari]